

i el gr. *υάραθρον* 'fonoll'; d'ací +*fellandrè* (angl. *phelandrene*, Webster-Merriam), espècie de terpè que s'extrau de l'oli de l'Oenanthe o *fellandri*. El DFa registra d'altra banda els cpts. *fellogen*, *felloderma* i *feloplàstica*.

FELLÓ, 'irat', 'furibund', 'virulent', del mateix origen germànic que l'oc. ant. i fr. *felon* 'cruel, malvat', 'vil, traïdor', probablement del fràncic *FILLO, -ONS, 'botxi', derivat del germ. FILLJAN 'escorxar', 'assotar',¹⁰ cf. a-al. ant. *fillen*, b-al. ant. *fillian*, neerl. *mj.* i mod. *villen* (derivat tot plegat de *fell* 'pell'). □ 1.ª doc.: S. XIII.

Apareix així mateix amb el sentit d'irat' en les Cròn. de Jaume I, de Desclot i en altres textos de Lull; en aquest el tenim també en el següent: «sí tu, fill, dius que no pots haver paciència ne abstinència con est *feyló* o irat, adoncs tu negues negun poder de libertat en ta franca volentat, en la qual N. S. Déu ha ordenat con fortitudo, --- e paciència sien contra mala volentat», *De Primera e Segona Intenció*, p. 347 (equivalent de «quando es iratus» en la versió llatina); «e que Titus accompanyàs: / can ve'e'l sarraf catiu / pus roig tornà que nuyl caliu; / tant fo despagat e *feló*, / que fora tot son sen él fo», *Lleg. Rim. Sev.*, v. 891;²⁵ en un altre passatge figura en la forma antiga de nominatiu, *fel*, i amb el matís de 'ple d'ímpetu furient', «penedís --- e dix qu'errat avia, fort / con Jhesús ac liurat a mort; / e gità aquí los dinés / sus e-l palau, *fel* e engrés, / e corre tost e va-s liar / sus en un fust, e puys penýar», id., v. 1181. Forma molt rara en català, no tant en oc. antic.

Amb significats anàlegs a 'irat', 'enutjat' apareix usat sovint en Eiximenis: «aporta al peccador lavors lo peccat perill de caure en peccat de desesperació, car --- pensa que Déu és *felló* contra ell entró a la mort» (*Terç* III, 144.32), «per tal diu hom dels hòmens irats e *fellons* que són embriachs de ira, car axí criden e brugen com si havien massa begut» (id. III, 279.17).

De vegades hi ha matisos o variants una mica diferents: «tot pensós e *faló*», Reixac (47, 27), potser té més de 'malhumorat' que d'irat', com sigui que equival a «*mornés* e pensis» de la *Queste*; potser 'de violència desfermada, desaforat': «O gran blasfèmia: l'om, quant és *felló*, dirà que Déu no-ns pot scapar de les sues mans ---», StVicentF (*Quar.*, 244, 163); 'furiat, rabiós, d'amenaça terrible i violenta' (aplicat a objectes): «castigue la Majestat vostra aqueix desvergonyit cavaller, qui --- jamés s'és vist en fet d'armes, ni menys spasa *fellona* davant los seus ulls, --- e si ell venç a mi haurà vençudes totes les cavalleries que --- e si yo só vencedor, hauré vençut un home qui jamés s'és vist en armes», JoMartorell (Ag., cap. 100, I, 373), en el qual, però, apareix també amb el sentit corrent de 'irat' (Ag. II, 117).

Amb la qual cosa és raonable d'apariar l'ús que veiem en Muntaner «molt cruel e *fellona* batalla» (cap. 34); d'un ús com aquest es va passar a l'aplicat al vi d'alt grau, segons la dita proverbial (que addueix el

DAg.): «pera, préssec, meló / volen el vi *felló*»; «lo alioli en la verdura era son major sainete, no podent, al present, dir-se encara 'per fer-se passar lo fred', sí que per beure-hi després un poc de vi *felló*», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 91).

En el sentit més corrent pot aparèixer convertit per assimilació en *folló*: «pus en açò m'o metets, no m'ich aturaria més --- e a ço él respòs: —Jo veig, que tu es ara *foló*: vay-te-n e sies hich demà! E, per cert, Nós t'o espeegarem», doc. de la cancelleria a. 1325 (Finke, *Acta Ar.* II, 817). Certament el mot entrà en una decadència més o menys considerable en els segles baixos; potser l'exagerava MilàF (val a dir que llavors només tenia 35 anys), donant entenent una desaparició total c. 1600, en publicar (a la 1.ª ed. del *Romllo.*, a. 1853) una nota a una cançó bastant antiga: «de què esteu *felló* nostr' amo, / de què n'esteu tan *felló*?» dient que «a pesar de la palabra anticuada *felló*, que aquí significa 'airado', no creemos esta poesia anterior a los últimos años del S. XVII» (ed. 1853, n.º 30; ed. 1882, 27.4): dues versions l'una recollida a Argenton, l'altra potser en el Penedès. Els fets reals són que avui *felló* 'irat' si bé és ben mort en el cat. central (almenys la zona pròxima a Bna.), es manté encara ben viu a les Illes (fins Eiv., allí potser en sentit un poc atenuat, car PzCabr. l'explica per «mohino»), però també se sent en el Camp (a un jove vilatà de parlar planer, de la rodalia reusenca, el sentia jo molt el 1938).

De la variant assimilada *folló* que he documentat a dalt en l'a. 1325 (cf. també *follonàs* infra), s'hagué de pendre el cast. antiquat *folón* 'irascible', 'covard, vil' [Ss. XII-XV], car aquest (com vaig demostrar en el DCEC) no pot ser germanisme directe ni pres de l'oc. o del francès, sinó precisament un catalanisme (entre altres coses observem que l'assimilació e-ó > o-ó és un fenomen típicament català, *LleuresC*, 199-200). Per a la història del mot en germànic i en el romànic primitiu, vaig acceptar raonadament les idees exposades per Frings i Wartburg (*FEW* III, 524), que he resumit a dalt en els resultats importants, i que es poden ampliar amb el citat article del DCEC.

DERIV.: *Fellonia* [fi S. XIII, Desclot, Lull], generalment és 'ira, còlera' en cat. ant.: «(per) *falonie* de Nostre Senyor», Reixac (*Questa*, 180.22); «admirats staven de la --- força --- que Tirant mostrava: l'emperador mostrava --- contentació de --- tan singular fet d'armes --- com hagué prop de tres hores durat, lo Emperador, del cadafal devallat, pujà --- per departir-los, per ço com havia vist que s'i mesclava *fellonia*, e n'i hagué molts de nafrats», JoMartorell (Ag., capítol 173, II, 388); en oc. ant. sovint sincopat en *felnia* > *feunia*, forma occitanajant que també apareix en alguns poetes catalans (S. XV, *AlcM*).

Enfellonir-se (en dóna Alart cites de Lull i del Boeci en el seu *Inu. de la L. Cat.*, etc.) 'arravatar-se en ira, en desesperació': «Titus --- per aysò vol-los matar / e a gran fam fer esclatar; / e con dos ans foren complits / los jueus se són enfe <I>lonits, / e van-se la terra menýar / per fam que an, e van cridar / ---